

Riktlinjer för tobaksprodukter, elektroniska cigaretter, folköl och vissa receptfria läkemedel

1. Övergripande mål

Tillståndsgivning och tillsyn i Stockholms stad har sin utgångspunkt i nedanstående övergripande mål:

- Områden och miljöer där det säljs tobak, folköl, elektroniska cigaretter och receptfria läkemedel ska vara trygga.
- Försäljningsställen i Stockholm bedriver sin verksamhet enligt respektive lagstiftning.
- Det ska vara enkelt att vara näringsidkare.
- Det ska vara konkurrens på lika villkor.
- Handläggningen av ärenden är tydlig, effektiv, bedömningarna likartade och besluten är förutsägbara och rättssäkra.

2. Informationsskyldighet

Som en del av tillståndsgivningen och tillsynens övergripande mål bedrivs förebyggande tillsyn med syfte att informera och göra näringsidkarna uppmärksamma på de krav som de respektive lagstiftningarna ställer så att brister i verksamheten inte uppstår. Det förebyggande arbetet består av såväl muntlig som skriftlig information till tillståndshavare och näringsidkare, medverkan i utbildningar och samverkan med såväl branschen som andra myndigheter. Till den förebyggande tillsynen räknas även den skriftliga information tillståndsenheten kontinuerligt skickar till tillståndshavarna av försäljningstillstånd för tobaksvaror samt de som anmält in försäljning.

3. Tobaksprodukter

3.1 Ansökan och handläggning

Samtliga ansökningar och anmälningar kan göras digitalt via e-post. Detta underlättar registreringen av ärendet och påskyndar handläggningen.

En kommun ska fatta beslut i ärende om försäljningstillstånd inom fyra månader från det att en fullständig ansökan har kommit in till kommunen. En ansökan är inte fullständig förrän sökanden lämnat in alla handlingar i ärendet, och det är tillståndsenheten som avgör när ansökan är fullständig. Om det är nödvändigt på grund av utredningen får handläggningstiden förlängas med högst fyra

månader. Sökanden ska innan den ursprungliga tidsfristen gått ut informeras om skälen för att handläggningstiden förlängs. Hur lång tid som går från att ansökan skickas in till att beslut fattas beror till stor del på det underlag som sökanden skickat in. Kompletta och korrekta uppgifter underlättar remisshantering och handläggningen i övrigt. Det vanligaste skälet till att en ansökan tar lång tid att behandla är att uppgifter saknas i ansökan och begäran om kompletterande handlingar måste efterfrågas. På tillståndsenhetens webbplats finns information om vilka handlingar som förväntas bifogas till ansökan.

Handläggningen kan delas upp i fyra faser:

1. Inledningsfasen där ärendet startas upp och remisshanteringen påbörjas. En förutsättning för att detta ska vara möjligt är att sökande lämnar sådana uppgifter att remisser kan skickas, dvs. att ägarförhållanden och finansiering redovisas. Om ansökan inte är komplett skickas begäran om vad ansökan behöver kompletteras med till sökanden.
2. Utredningsfasen syftar till att kontrollera att sökanden uppfyller kraven för att få försäljningstillstånd för tobaksvaror enligt lag om tobak och liknande produkter (LTLP). I utredningen granskas de underlag som sökanden har skickat in. Om ärendet inte är komplett eller förutsättningarna ändras under utredningen kan remisser behöva skickas på nytt, vilket försenar utredningen. Utredningsfasen avslutas med ett dokument som beskriver vilken prövning som har gjorts i ärendet.
3. Beslutsfasen innebär att ärendet avgörs. Beslut fattas enligt socialnämndens delegationsordning. Om beslut får fattas av tjänstemän är beslutsfasen kortare än då tillståndsutskottet fattar beslut under nästkommande sammanträde. Sökanden ska redan innan beslutet meddelas vara väl införstådd i på vilka grunder beslutet har fattats.
4. Under avslutningsfasen av ärendet har sökanden tre veckor på sig att överklaga beslut som gått sökanden emot. Överklaganden skickas alltid till tillståndsenheten, som i sin tur överlämnar ärendet till förvaltningsrätten. Tillståndsenheten finns tillgänglig för att svara på eventuella frågor kring överklagandeprocess.

3.2 Remissyttranden

Vid prövningen av en ansökan om försäljningstillstånd för detaljhandel får kommunen inhämta yttrande från Polismyndigheten. En ansökan om partihandel får inte bifallas utan att Polismyndighetens och Tullverkets yttranden har inhämtats. Myndigheterna ska yttra sig om sökandens allmänna lämplighet för

verksamheten och ska i sina yttranden redovisa de omständigheter om ligger till grund för deras bedömning i det enskilda fallet. I granskningen av den personliga och ekonomiska lämpligheten av personer med betydande inflytande ingår även remiss till Polismyndigheten avseende personensandel, remiss till Skatteverket samt i vissa fall remiss till kronofogdemyndigheten.

3.3 Tillsynsverksamhet

Kommunen och Polismyndigheten utövar tillsyn över bestämmelserna om tillståndspliktig försäljning av tobaksvaror. Folkhälsomyndigheten och Konsumentverket har ansvar för tillsynsvägledning. Länsstyrelsen ansvarar för tillsyn inom länet av kommunernas arbete inom området. Det är socialnämnden som ansvarar för Stockholms stads utförande av tillsyn av tobaksförsäljning. Syftet med tillsynen är att förebygga och korrigera brister som kan uppstå vid försäljning av tobaksprodukter.

Även om de flesta försäljningsställen sköter sig och fullgör sina uppgifter förekommer det att verksamhetsutövare bryter mot olika lagar i sin verksamhet. Tillsyn i kombination med möjligheter till sanktioner är därför ett viktigt instrument för att branschen ska kunna bedrivas enligt gällande lagar och bestämmelserna. Detta är en förutsättning för att branschens aktörer ska kunna konkurrera på lika villkor. Tillsynen ska vara effektiv och inriktad på väsentligheter.

Den inre tillsynen kan bestå av personlig- och ekonomisk granskning av tillståndshavare och person med betydande inflytande. Kontrollen görs genom uppgifter från olika myndigheter så som Polismyndigheten, Skatteverket och Kronofogdemyndigheten. För att effektivisera den inre tillsynen görs också kontroll mot kreditupplysningsföretag.

Den yttre tillsynen innebär kontroll av att försäljningsställets verksamhet sker i enlighet med tillståndet och inte bryter mot gällande lag i övrigt. Under tillsynen kontrolleras bl.a. hur försäljningsstället arbetar med sin egenkontroll, att tobaksvarorna är korrekta märkta och innehåller minst tillåtna mängd, att försäljning inte sker så att personer under 18 år riskerar att tillhandahållas tobaksvaror och att marknadsföringen följer lagens krav på att inte vara påträngande, uppsökande eller uppmanande till bruk av tobak. Tillsynen sker oanmält och under pågående verksamhet och kan genomföras tillsammans med andra myndigheter. De inspektörer som besöker försäljningsstället har legitimationskort där det tydligt framgår vilka de är och vilka befogenheter de har. Inspektören har

rätt till tillträde till försäljningsstället och andra utrymmen så som lagerlokal, och har rätt att ta del av bokföring och andra handlingar som berör verksamheten. Tillsynsbesöken sker alltid av minst två inspektörer av rättssäkerhetsskäl och för inspektörens egen säkerhet. Tillsynsbesöken ska alltid dokumenteras skriftligt och vid anmärkningar kommuniceras med tillståndshavaren så fort som möjligt. Om inspektörerna noterar mindre allvarliga brister kan dessa ofta åtgärdas omedelbart.

En målsättning är att varje försäljningsställe ska få minst ett tillsynsbesök per år. Vid allvarliga brister ska besöket följas upp med nytt oanmält besök. Försäljningsställen som ligger i närheten av skolor bör få fler tillsynsbesök per år.

3.4 Sanktioner

Ett ingripandeärende initieras när ett försäljningsställe eller en tillståndshavare uppvisat brister i sin lämplighet eller i sin verksamhet. Det kan exempelvis röra sig om ekonomiska brister eller att det under tillsynsbesök uppmärksammas felaktigt märkta tobaksvaror. Det är inte antalet brister som ligger till grund för ett eventuellt ingripande, utan det är främst innehållet i bristerna.

I varje ingripandeärende fattas beslut. Beslutet kan innebära att bedömning görs att ärendet avskrivs. En kommun får dock återkalla ett försäljningstillstånd om tillståndet inte längre utnyttjas, tillståndshavaren inte uppfyller de krav som gällde för tillståndets meddelande, det har förekommit brottslig verksamhet på eller i anslutning till försäljningsstället eller om tillståndshavaren har tilldelats varning utan att bristerna har rättats till. Istället för återkallelse får kommunen meddela tillståndshavaren en varning om det kan anses vara en tillräckligt ingripande åtgärd. En varning får också meddelas vid allvarliga eller upprepade överträdelser av LTLP.

Kommunen kan även meddela förbud och föreläggande, vilka kan förenas med vite. Föreläggande innebär att försäljningsstället aktivt ska vidta en åtgärd.

4. Elektroniska cigaretter

4.1 Anmälan

Elektronisk cigarett är en produkt som kan användas för konsumtion av nikotinånga via ett munstycke, eller beståndsdel av den produkten, inbegripet en patron, en tank och anordningen utan patron eller tanke.

Innan försäljning av elektroniska cigaretter får påbörjas ska den som vill bedriva detaljhandel i god tid anmäla verksamheten till kommunen. Blankett för anmälan finns på tillståndsenhetens webbplats. Anmälan kan göras digitalt via e-post. Detta underlättar registreringen av anmälan och påskyndar handläggningen.

Den som bedriver detaljhandel med elektroniska cigaretter ska utöva egenkontroll över försäljningen och hanteringen i övrigt av elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare, och se till att det finns ett för verksamheten lämpligt egenkontrollprogram. Till anmälan om försäljning ska egenkontrollprogrammet bifogas.

4.2 Tillsynsverksamhet

Kommunen och Polismyndigheten utövar tillsyn över anmälan om försäljning av elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare samt egenkontroll. Det är socialnämnden som ansvarar för Stockholms stads utförande av tillsynsarbetet. Syftet med tillsynen är att förebygga och korrigera brister som kan uppstå vid försäljning av elektroniska cigaretter.

En målsättning är att varje försäljningsställe ska få minst ett tillsynsbesök per år. Vid allvarigare brister ska besöket följas upp med ett nytt oanmält besök. Under tillsynen kontrolleras bland annat hur försäljningsstället arbetar med sin egenkontroll, att förpackningarna är korrekta märkta och att försäljning inte sker så att personer under 18 år riskerar att tillhandahållas produkterna.

Tillsynen sker oanmält och under pågående verksamhet och kan genomföras tillsammans med andra myndigheter. De inspektörer som besöker försäljningsstället har legitimationskort där det tydligt framgår vilka de är och vilka befogenheter de har. Inspektören har rätt till tillträde till försäljningsstället och andra utrymmen så som lagerlokal. Tillsynen sker alltid av minst två inspektörer av rättssäkerhetsskäl och för inspektörens egen säkerhet. Tillsynerna ska alltid dokumenteras skriftligt och vid anmärkningar kommuniceras med näringsidkaren så fort som möjligt. Om inspektörerna noterar mindre allvarliga brister kan dessa ofta omedelbart åtgärdas.

4.3 Sanktioner

Ett tillsynsärende kan initieras när ett försäljningsställe överträtt bestämmelserna i LTLP. Det kan exempelvis gälla när inspektörer upptäckt felaktigt märkta produkter på försäljningsstället.

I varje tillsynsärende fattas beslut. Beslutet kan innebära att bedömning görs att ärendet avskrivs. Kommunen kan även meddela förbud och föreläggande, vilka kan förenas med vite. Föreläggande innebär att försäljningsstället aktivt ska vidta en åtgärd. Om förbud är en alltför ingripande åtgärd, kan kommunen istället meddela varning. Förbud får meddelas för en tid av högst sex månader.

Det är inte antalet brister som ligger till grund för en eventuell sanktion, utan det är främst innehållet i bristerna. Bristerna kommuniceras alltid näringsidkaren under pågående tillsynsärende så att näringsidkaren får möjlighet att yttra sig över bristerna.

Beslut fattas enligt socialnämndens delegationsordning. Näringsidkaren ska redan innan beslutet meddelas vara väl införstådd i på vilka grunder beslutet har fattats. Efter beslutet har näringsidkaren tre veckor på sig att överklaga beslut som gått näringsidkaren emot. Överklaganden skickas alltid till tillståndsenheten, som i sin tur överlämnar ärendet till förvaltningsrätten. Tillståndsenheten finns tillgänglig för att svara på eventuella frågor kring överklagandeprocess.

5. Folköl

5.1 Anmälan

Med öl avses en dryck som framställts genom jäsning med torkat eller rostat malt som huvudsakligt extraktgivande ämne. Öl med en alkoholhalt som överstiger 2,25 men inte 3,5 volymprocent benämns folköl.

Innan försäljning eller servering av folköl får påbörjas ska den som vill bedriva detaljhandel eller servering med folköl i god tid anmäla verksamheten till kommunen. Blankett för anmälan finns på tillståndsenhetens webbplats. Anmälan kan göras digitalt via e-post. Detta underlättar registreringen av anmälan och påskyndar handläggningen.

Detaljhandel med folköl är tillåten om verksamheten bedrivs i sådana lokaler eller andra utrymmen i byggnader eller transportmedel som godkänts som livsmedelslokal och som är avsedda för stadigvarande försäljning av livsmedel och där det också säljs mat. Detaljhandel innebär att sälja folköl i en butiklokal, likt en livsmedelsbutik. Butiken ska ha brett och varierat sortiment av matvaror som till exempel torrvaror, mejerivaror, grönsaker och fryst varor.

Servering av folköl får ske om verksamheten bedrivs i sådana lokaler eller andra utrymmen i byggnader eller transportmedel som godkänts som livsmedelslokal och som är avsedda för stadigvarande verksamhet med livsmedel och där mat serveras samtidigt. Servering innebär att du serverar folköl i en livsmedelslokal som till exempel restauranger eller caféer som finns på en fast adress.

Den som bedriver detaljhandel med folköl ska utöva särskild kontroll (egenkontroll) över försäljningen och se till så att personalen har erforderliga kunskaper om vad som gäller för försäljningen. För egenkontrollen ska det finnas ett egenkontrollprogram. Egenkontrollprogrammet bör bifogas anmälan.

5.2 Tillsynsverksamhet

Kommunen och Polismyndigheten utövar tillsyn över servering och detaljhandel med folköl. Det är socialnämnden som ansvarar för Stockholms stads utförande av tillsyn av folkölsförsäljning. Syftet med tillsynen är att förebygga och korrigera brister som kan uppstå vid försäljning och servering av folköl. Kommunen ska upprätta tillsynsplan som ska ges in till länsstyrelsen.

En målsättning är att varje försäljningsställe ska få minst ett tillsynsbesök per år. Vid allvarigare brister ska besöket följas upp med ett nytt oanmält besök. Under tillsynen kontrolleras bland annat hur försäljningsstället arbetar med sin egenkontroll, att försäljningen/serveringen inte sker så att personer under 18 år riskerar att kunna tillhandahållas folköl, att försäljning/servering av mat sker, att det finns ett sortiment av lättdrycker och att folköl inte säljs till märkbart påverkad person.

Tillsynen sker oanmält och under pågående verksamhet och kan genomföras tillsammans med andra myndigheter. De inspektörer som besöker försäljningsstället har legitimationskort där det tydligt framgår vilka de är och vilka befogenheter de har. Inspektören har rätt till tillträde till rörelsens lokaler. Tillsynen sker alltid av minst två inspektörer av rättssäkerhetsskäl och för inspektörens egen säkerhet. Tillsynerna ska alltid dokumenteras skriftligt och vid anmärkningar kommuniceras med näringsidkaren så fort som möjligt. Om inspektörerna noterar mindre allvarliga brister kan dessa ofta omedelbart åtgärdas.

5.3 Sanktioner

Ett tillsynsärende kan initieras när ett försäljningsställe överträtt bestämmelserna i alkohollagen. Det kan exempelvis röra sig om olägenheter i fråga om ordning och nykterhet. I varje tillsynsärende fattas beslut. Beslutet kan innebära att bedömning görs att ärendet avskrivs. Kommunen kan även förbjuda den som bedriver försäljningen att fortsätta med verksamheten eller, om förbud är en alltför ingripande åtgärd, meddela en varning. Förbud meddelas för en tid av sex månader eller, vid upprepad eller allvarlig försummelse, tolv månader.

Det är inte antalet brister som ligger till grund för en eventuell sanktion, utan det är främst innehållet i bristerna. Bristerna kommuniceras alltid näringsidkaren under pågående tillsynsärende så att näringsidkaren får möjlighet att yttra sig över bristerna.

Beslut fattas enligt socialnämndens delegationsordning. Näringsidkaren ska redan innan beslutet meddelas vara väl införstådd i på vilka grunder beslutet har fattats. Efter beslutet har näringsidkaren tre veckor på sig att överklaga beslut som gått näringsidkaren emot. Överklaganden skickas alltid till tillståndsenheten, som i sin tur överlämnar ärendet till förvaltningsrätten. Tillståndsenheten finns tillgänglig för att svara på eventuella frågor kring överklagandeprocess.

6. Vissa receptfria läkemedel

6.1 Anmälan

Innan försäljning av vissa receptfria läkemedel får påbörjas ska den som vill bedriva sådan försäljning anmäla verksamheten till Läkemedelsverket. Läkemedelsverket skickar regelbundet uppgifter till kommunerna om vilka försäljningsställen som avser att sälja receptfria läkemedel och vilka försäljningsställen som avser att avsluta sin försäljning.

6.2 Kontrollverksamhet

Läkemedelsverket är övergripande tillsynsmyndighet över handeln med vissa receptfria läkemedel. Socialnämnden ansvarar för Stockholms stads utförande av kontrollen av försäljningsställen och att lag om handel med vissa receptfria läkemedel och de föreskrifter som meddelats i anslutning till denna lag följs.

En målsättning är att varje försäljningsställe ska få ett kontrollbesök per år. Under besöket kontrolleras så att försäljningsstället utövar särskild kontroll (egenkontroll) över detaljhandeln, hanteringen i

övrigt av läkemedel och att finns ett för verksamheten lämpligt egenkontrollprogram. Kontrollen grundas på Läkemedelsverkets checklista för kommunal kontroll och omfattar bland annat att de receptfria läkemedlen inhandlas av godkänd partihandlare, att läkemedel som tillhandahålls är felfri vad avser förpackning och hållbarhet, att försäljningsstället upplyser konsumenten om var denna kan få farmaceutisk rådgivning samt att försäljning inte sker så att personer under 18 år riskerar att kunna tillhandahållas receptfria läkemedel.

Kontrollbesöken sker oanmält och under pågående verksamhet och kan genomföras tillsammans med andra myndigheter. De inspektörer som besöker försäljningsstället har legitimationskort där det tydligt framgår vilka de är och vilka befogenheter de har. Inspektören har rätt till tillträde till de lokaler och andra utrymmen som används i samband med detaljhandeln och hanteringen i övrigt av läkemedel. Kontrollbesöken sker alltid av minst två inspektörer av rättssäkerhetsskäl och för inspektörens egen säkerhet. Kontrollbesöken ska alltid dokumenteras skriftligt och vid anmärkningar kommuniceras med näringsidkaren så fort som möjligt. Om inspektörerna noterar mindre allvarliga brister kan dessa ofta omedelbart åtgärdas. Kommunen ska till Läkemedelsverket rapportera brister i efterlevnaden av gällande lag.

7. Kontrollköp

Som en del av tillsynsarbetet för tobaksprodukter, elektroniska cigaretter, folköl och vissa receptfria läkemedel genomförs kontrollköp. Kontrollköp innebär att person som har fyllt 18 år provar att köpa tobaksprodukt, elektroniska cigaretter, folköl eller receptfria läkemedel utan att visa legitimation. Syftet är att granska om försäljningsstället uppfyller sin skyldighet att förvissa sig om att mottagaren har fyllt 18 år. Kontrollköp är ett verktyg som syftar till att skapa ett bra underlag för dialog med försäljningsstället. Kontrollköpet genomförs utan att försäljningsstället underrättas i förväg, och direkt efter kontrollköpet underrättas försäljningsstället av kommunen. Vad som framkommit genom kontrollköp får inte utgöra grund för sanktion.

8. Avgifter

Kommunen har rätt att ta ut avgift för prövning av ansökan om försäljningstillstånd och för tillsyn av den som bedriver tillståndspliktig- och anmälningspliktig försäljning/servering. Avgifterna beslutas av kommunfullmäktige och baseras på självkostnads- och likställighetsprincipen som regleras närmare i

kommunallagen. Tillsynsavgifterna är årligt fasta avgifter som ska täcka kostnader som kommunen har för att kunna fullgöra sina skyldigheter enligt respektive lagstiftning. Tillståndsenheten ska ha en förteckning över aktuella avgifter på sin webbplats.

Tillsynsavgiften för försäljningstillstånd för tobaksvaror debiteras årligen. Har en tillståndshavare flera försäljningsställen debiteras varje försäljningsställe.

Tillsyns- och kontrollavgiften för försäljning av elektroniska cigaretter, folköl och vissa receptfria läkemedel sker årligen. Har en näringsidkare flera försäljningsställen debiteras varje försäljningsställe. Sker ägarbyte under året debiteras även den nya näringsidkaren.

Tillsynsavgifterna är desamma oavsett under hur lång period av året verksamheten är anmäld för försäljningen. Avgifterna för året återbetalas eller reduceras inte om anmälan om upphörande inkommer efter fakturering. Tänk därför på att anmäla eventuellt upphörande av försäljning i god tid.

9. Samverkan

För att tillståndsgivningen och tillsynsverksamheten ska kunna bedrivas på ett effektivt sätt förutsätts ett gott samarbete med andra myndigheter. Tillståndsenheten samverkar med bland annat Polismyndigheten, Tullverket, Skatteverket, Miljöförvaltningen, Arbetsmiljöverket och Ekobrottsmyndigheten.

Det är ofta lämpligt och effektivt att utföra tillsyn tillsammans. Genom gemensamma tillsyner kan fördjupat tillsynsarbete bedrivas. Tillståndsenheten ska samverka med andra myndigheter i syfte att motverka organiserad brottslighet. Detta innebär i praktiken att tillståndsenheter kan delta i samverkan och samordnade insatser som initierats av annan myndighet.

Tillståndsenheten ska verka för samarbete med andra enheter inom Stockholms stad för att förebygga att problem uppstår. Speciellt viktigt är det förebyggande arbetet gällande ungdomar.

Ett nära samarbete kring utvecklingen av såväl utrednings- som tillsynsarbetet sker regelbundet med Göteborg och Malmös tillståndsenheter – inom ramen för det så kallade ”Storstadssamarbetet”.